

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОСІБ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМ ШІ

Єрмоєнко М.І.

e-mail: maksym.ieromenko@nure.ua

Науковий керівник – канд. юр. наук, доц. Турута О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. СГН

м. Харків, Україна

This paper examines the legal framework for the liability of individuals involved in the development of artificial intelligence systems. As AI technologies integrate into various sectors, determining accountability for algorithmic errors remains a significant legal challenge. The study focuses on specific roles including architects, software engineers, data scientists, and model trainers. By analysing the EU Artificial Intelligence Act and Ukrainian strategies, the research explores how professional negligence principles apply to each participant. Special attention is given to «diffuse responsibility» in complex projects. The findings suggest the necessity of clear legislative definitions for technical roles to ensure a balanced distribution of legal risks.

Стрімка інтеграція систем штучного інтелекту (ШІ) в усі сфери суспільного життя – від медицини до державного управління – породжує складні правові виклики. Одним із найбільш дискусійних питань сучасної юридичної науки є визначення суб'єкта відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок роботи алгоритмів. Традиційні правові інститути, що базуються на вині конкретної особи, стикаються з проблемою «чорної скриньки» та автономності складних нейронних мереж [1].

Актуальність теми зумовлена тим, що розробка систем ШІ є колективним процесом, де кінцевий результат залежить від цілої низки фахівців: архітекторів системи, розробників програмного забезпечення, інженерів даних та осіб, які здійснюють безпосереднє тренування моделей. У разі виникнення помилки чи заподіяння збитків постає проблема «розмитої відповідальності».

Метою даної роботи є аналіз механізмів розподілу юридичної відповідальності між ключовими учасниками життєвого циклу розробки ШІ. Дослідження базується на основі Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні [2] та міжнародних стандартів [1], які закладають фундамент для трансформації професійної відповідальності ІТ-фахівців у цифрову епоху.

Сучасний підхід до юридичного регулювання ШІ базується на ризик-орієнтованому підході. Ключовим документом у цій сфері є Регламент Європейського Парламенту та Ради [3], який встановлює чітку градацію систем ШІ залежно від рівня загрози правам людини та безпеці. Відповідно

до цього акта, системи поділяються на чотири категорії: неприпустимий ризик, високий ризик, обмежений ризик та мінімальний ризик, рисунок 1.

Рисунок 1 – Рівні ризику систем штучного інтелекту згідно з EU AI Act

Для розробників систем «високого ризику» встановлюються суворі вимоги щодо якості даних та людського нагляду [3]. В Україні ж Концепція розвитку ШІ [2] акцентує увагу на необхідності гармонізації національних стандартів з європейськими. У документах Європейського парламенту щодо формування режиму цивільної відповідальності для систем штучного інтелекту зазначається, що питання відповідальності за дефектний продукт є ключовим у контексті використання таких технологій [4]. Це означає, що за дефект алгоритму відповідальність несе не програма, а суб'єкт, який брав участь у її створенні, якщо було доведено порушення встановлених стандартів розробки.

Ефективне правове регулювання вимагає чіткої диференціації дій кожного учасника розробки. Відповідно до аналітичних звітів щодо відповідальності у цифрову епоху [1], юридичне навантаження розподіляється залежно від етапу життєвого циклу системи:

Архітектор системи ШІ несе відповідальність за загальну логіку та вибір моделі. Його помилки на етапі проектування можуть призвести до непередбачуваної поведінки системи в критичних ситуаціях [1].

Інженер даних (Data Engineer) та Data Scientist відповідають за якість та репрезентативність навчальних вибірок. Використання упереджених (biased) даних може призвести до дискримінаційних рішень ШІ, що є порушенням прав людини та тягне за собою цивільну відповідальність [1, 3].

Програміст: його відповідальність пов'язана з коректністю імплементації алгоритмів та дотриманням технічних стандартів розробки, оскільки у разі завдання шкоди відповідальність може покладатися на осіб, залучених до створення та функціонування систем ШІ [4].

Особа, яка тренує модель, відповідає за процес валідації та тестування. Некоректне налаштування гіперпараметрів може спричинити збої в роботі системи вже після її впровадження [1].

Головним викликом для України залишається відсутність спеціального закону про ШІ, що змушує юристів адаптувати існуючі норми Цивільного кодексу до нових технологій. Проте, як зазначається у Концепції розвитку ШІ [2], Україна вже рухається шляхом створення безпечного середовища для інновацій.

Розподіл відповідальності у сфері ШІ може ґрунтуватися на принципі індивідуалізації, а не солідарності. Вона має бути диференційованою, базуючись на професійних стандартах кожного фахівця [1]. Лише чітке законодавче закріплення ролей архітекторів, програмістів та інженерів даних дозволить збалансувати ризики та забезпечити сталий розвиток цифрового суспільства в Україні.

Список використаних джерел:

1. Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies : Report from the Expert Group on Liability and New Technologies. European Commission, 2019. 116 p. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2020/01-09/AI-report_EN.pdf (дата звернення: 04.03.2026).

2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 груд. 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p> (дата звернення: 04.03.2026).

3. Artificial Intelligence Act: Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 04.03.2026).

European Parliament resolution of 20 October 2020 with recommendations to the Commission on a civil liability regime for artificial intelligence. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-10-20_EN.html (дата звернення: 06.03.2026).